

redined

red de bases de datos
de información educativa

<http://www.redined.mec.es/>

TEXTO BILINGÜE

1ª parte: Versión en lengua española

TEXT BILINGÜE

 2a part: Versió en llengua catalana

Percepción de los entrenadores españoles de tenis de alta competición sobre su formación permanente: situación actual y perspectivas de futuro

■ JUAN PEDRO FUENTES GARCÍA
 ■ DAVID SANZ RIVAS
 ■ LUIS A. RAMOS MONDÉJAR
 ■ DAMIÁN IGLESIAS GALLEGÓ
 ■ FERNANDO DEL VILLAR ÁLVAREZ

■ Palabras clave

Tenis, Formación permanente, Entrenadores, Alta competición

Grupo de Investigación "Análisis didáctico de la enseñanza y del rendimiento deportivo".
 Facultad de Ciencias del Deporte. Universidad de Extremadura

Abstract

The present article analyzes the perception that the Spanish trainers of high competition have on its permanent formation, through the study of the opinions of expert trainers. The objectives of the study are centered in to know and to analyze the participation of the trainers in activities of permanent formation, as well as the difficulties found by the trainers to participate in the permanent formation and the alternatives that they propose.

The investigation has been carried out with a sample of 20 Spanish trainers in asset that they had trained during the period 1997-1998, 1998-1999 y 1999-2000 to some player among the first 100 positions of the world ranking in the modality of singular. Regarding the methodology used for the study, to express that we have used an integrative methodology using technical quantitative and qualitative: the survey administered by means of questionnaire to complete for the own person and the interview half-structured.

To say that the results of our study show the necessity to improve the activities of permanent formation, I carry to an extreme this that derives in a scarce participation of the trainers in this activities. Also, a very scarce use is observed on the part of the technicians of the theoretical means and of the use of the new technology for its formation, being centered its permanent formation, basically, to the self-analysis and activities of practical type. On the other hand, the trainers demand new formation models that are compatible with their professional obligations, seeing necessary that the professional profile of people that you/they should impart the activities of permanent formation should be more heterogeneous than that at the moment existent.

Key words

Tennis, Permanent formation, Trainers, High competition

Resumen

El presente artículo analiza la percepción que los entrenadores españoles de alta competición tienen sobre su formación permanente, a través del estudio de las opiniones de entrenadores expertos. Los objetivos del estudio se centran en conocer y analizar la **participación** de los entrenadores en actividades de formación permanente, así como las **dificultades** con las que se encuentran los entrenadores para participar en la formación permanente y las **alternativas** que proponen. La investigación ha sido realizada con una muestra de 20 entrenadores españoles en activo que hubieran entrenado durante las temporadas 1997-1998, 1998-1999 y 1999-2000 a algún jugador entre los 100 primeros puestos del *ranking* mundial en la modalidad de individuales. Respecto a la metodología empleada para el estudio, expresar que hemos utilizado una metodología integradora empleando técnicas cuantitativas y cualitativas: la encuesta administrada mediante *cuestionario de autocumplimentación* y la *entrevista semiestructurada*.

Decir que los resultados de nuestro estudio muestran la necesidad de mejorar las actividades de formación permanente, extremo este que deriva en una escasa participación de los entrenadores en dichas actividades. Asimismo, se observa una muy escasa utilización por parte de los técnicos de los medios teóricos y del uso de las nuevas tecnologías para su for-

mación, centrándose su formación permanente, básicamente, al autoanálisis y a actividades de tipo práctico. Por otra parte, los entrenadores demandan nuevos modelos de formación que sean compatibles con sus obligaciones profesionales, viendo necesario que el perfil profesional de las personas que deben impartir las actividades de formación permanente debe ser más heterogéneo del actualmente existente.

Introducción

Las concepciones actuales de la enseñanza y de la formación de entrenadores deportivos contemplan al entrenador como un *técnico docente*, con un alto nivel de destreza, que desarrolla, durante la sesión de enseñanza, una actuación sustentada en una continua toma de decisiones, debiendo ser sometido éste, pues, a procesos de entrenamiento conductual, con el objetivo de formar un entrenador que pueda actuar eficazmente en cualquier contexto.

El entrenador de tenis actúa como un profesor de educación física que debe dominar una serie de destrezas docentes que le permitan desarrollar la enseñanza de habilidades motrices específicas en la modalidad deportiva del tenis.

En este sentido, los programas de formación de profesores (Delgado, 1992; Fraile, 1993; Viciano, 1996; Rodríguez, 1997; Del Villar y Fuentes, 1999; Contreras, 2000) sugieren la utilización de tres ti-

pos de componentes (conocimiento académico, destrezas docentes, y conocimiento práctico), que perfectamente pueden aplicarse a la formación de entrenadores.

El conocimiento académico se adquiere tradicionalmente a través de las denominadas *lecciones magistrales*, en las que el experto expone teóricamente los fundamentos básicos de la acción docente. Las destrezas docentes, por otra parte, se entrenan a través de análisis de situaciones de enseñanza, la observación sistemática del comportamiento docente de entrenadores expertos, y a través de prácticas como entrenador, tuteladas por supervisores expertos, en las que el entrenador experimenta de forma práctica las competencias de enseñanza, inicialmente en situaciones simuladas, y posteriormente en situaciones reales.

El conocimiento práctico requiere el trabajo con otras técnicas formativas más cualitativas; por ejemplo, la realización de diarios, los grupos de discusión, la estimulación del recuerdo, etc., estrategias formativas que persiguen como último objetivo desarrollar en el entrenador la capacidad para analizar su práctica docente.

En este sentido creemos que “La necesidad de desarrollar en el profesor-entrenador de tenis los tres elementos formativos anteriormente mencionados queda plenamente justificada por el carácter profesional de la enseñanza del tenis. El entrenador es considerado como técnico en la medida en que es consciente de la complejidad de la actuación didáctica durante las sesiones de entrenamiento y enseñanza del tenis” (Del Villar y Fuentes, 1999, pp. 3-4).

El entrenador de tenis debe evolucionar continuamente tanto desde el punto de vista *técnico* como *científico*, tal y como tiene lugar en cualquier otro tipo de trabajo. Por ello, debemos tener siempre clara la idea de los continuos cambios que imponen los nuevos tipos de superficies de juego, las mayores posibilidades de contar con un adecuado seguimiento médico, tanto para la prevención, como para la recuperación de posibles lesiones, la cada vez mayor importancia que se concede al aspecto físico en el juego, etc.

Todos estos cambios exigen el desarrollo de nuevas metodologías de enseñanza y entrenamiento técnico, táctico, físico, psicológico, aspectos estos últimos reseñados por estudios aplicados al tenis como son los de Balaguer (1996, pp. 145-153), Galiano, Escoda y Pruna (1996, pp. 115-121), Ruiz-Cotorro (1996, pp. 106-111), y Vaquero (1996, pp. 174-182), etc.. Por ello, y para dar respuestas eficaces a dichas exigencias, el técnico ha de mantener una actitud de continuo aprendizaje, el cual, en nuestra opinión, no puede limitarse a las propias experiencias y a las charlas con otros técnicos durante su asistencia a torneos, compartiendo algunos entrenamientos o cuidando de su propia condición física, dado que, y sin restar su debida importancia a los últimos aspectos reseñados, estos medios de formación permanente nos parecen insuficientes y carentes de una adecuada estructura, que bien puede lograrse mediante actividades más organizadas.

En este sentido, somos conscientes de que la situación actual de la formación permanente del entrenador de tenis está condicionada por las exigencias del circuito masculino –ATP– y del femenino –WTA– (jugadores profesionales) y, por ende, de la enorme dificultad para que los entrenadores de alta competición puedan asistir a congresos mientras sus jugadores se hallan en cualquier parte del mundo, pero consideramos que, aunque reconocemos esta incompatibilidad entre sus exigencias profesionales y las posibilidades de acudir a actividades de formación permanente, los órganos federativos deben buscar alternativas de formación permanente que estén al alcance de los entrenadores de alta competición.

Una muestra significativa de actividades formativas enmarcadas en el ámbito de la formación permanente en la modalidad deportiva del tenis en España la constituyen las gestionadas por la Escuela de Maestría de la Real Federación Española de Tenis, actividades y trabajos que se han materializado en letra impresa a través de su publicación en libros y revistas, así como en otro tipo de publicaciones periódicas, textos de carácter monográfico y otra clase de documentos.

En el contexto de la formación permanente, merece destacarse la reciente incorporación de la Federación Internacional de Tenis a Internet. El 20 de noviembre de 1996 la “FIT” inaugura su nueva dirección en la *Internet* “ITF Online”, dirección que consta de ocho secciones, entre las que se incluyen las competiciones más relevantes de la “ITF”, la “Copa Davis” por “NEC” y la “KB Fed Cup”. Al “ITF Online” se puede acceder a través de la dirección “<http://www.itftennis.com>”.

Del mismo modo, la Federación Internacional de Tenis continúa celebrando el Seminario Mundial de la “ITF” para Entrenadores, acontecimiento que genera buen número de actividades que contribuyen de manera significativa al proceso de formación permanente en el ámbito del tenis.

Objetivos de la investigación

Los objetivos generales perseguidos en el estudio son los siguientes:

- Conocer y analizar la **participación** de los entrenadores españoles de tenis de alta competición en actividades de formación permanente.
- Conocer y analizar la **importancia** que los entrenadores conceden a la realización de actividades de formación permanente, así como la valoración que efectúan de las actividades ofertadas.
- Conocer y analizar las **dificultades** con las que se encuentran los entrenadores para participar en la formación permanente y las **alternativas** que proponen.

Metodología

Muestra

En nuestro estudio, analizamos a entrenadores españoles en activo que hubieran entrenado durante las temporadas 1997-1998, 1998-1999 y 1999-2000 a algún jugador situado, en algún momento de esas temporadas, entre los 100 primeros puestos del *ranking* en la modalidad de individuales. En España, son pocos los profesionales que cumplen estos requisitos para ser considerados entrenadores de alta competición. La selec-

ción final de entrenadores se realizó una vez consultados los ficheros de la Federación Española de Tenis. En este sentido decir que **25 entrenadores cumplían los requisitos exigidos**, obteniéndose un importante porcentaje de **entrenadores que enviaron el cuestionario debidamente cumplimentado**, un total de **20** (83 % del total de entrenadores existente que reunían los requisitos expuestos), muestra esta de la que, con el objeto de identificar algunas características generales de la misma, presentamos los siguientes datos procedentes del cuestionario:

- **Sexo:** 19 hombres (95 %) y 1 mujer (5 %).
- **Edad:** 25 años o menos (0 –0 %–), de 26 a 35 años (10 –50 %–), de 36 a 45 años (7 –35 %–) y 46 años o más (3 –15 %–).
- **Años ejerciendo como entrenador:** Una media de 13,05 años (con una desviación de 9,14)

Considerando lo dicho, queda plenamente justificado el hecho de que en el procedimiento seguido en nuestro estudio mixto (cuantitativo-cualitativo) no recurriéramos a ningún tipo de muestreo, tomando la determinación de que la población objeto de estudio fuera investigada considerando todos los elementos pertenecientes a ella.

De esta manera, la población estudiada (entrenadores españoles de tenis de alta competición) se constituye en *universo pequeño* (o *población finita*), convenientemente identificado.

Variables

Las variables sobre las que se ha desarrollado el estudio han sido:

1. Participación en actividades de formación permanente
  - 1.1. Actividades de tipo teórico.
  - 1.2. Actividades de tipo práctico.
2. Valoración de la importancia y oferta de las actividades de formación permanente
  - 2.1. Actividades de tipo teórico.
  - 2.2. Actividades de tipo práctico.
3. Dificultades para acceder a la formación permanente
  - 3.1. Dificultades para la asistencia a las actividades formativas.
  - 3.2. Dificultades para el aprovechamiento de las actividades formativas.
4. Alternativas a la formación permanente existente en la actualidad
  - 4.1. Alternativas a las dificultades para acceder a la formación permanente.
  - 4.2. Alternativas a la oferta de actividades de formación permanente.

Instrumentos

Respecto de la metodología seleccionada para realizar la investigación, recurrimos en el estudio a la aplicación de diversas perspectivas o multiplicidad de enfoques, optando por una vía metodológica plural e integradora mediante el empleo de técnicas cuantitativas y cualitativas: de un lado, la encuesta administrada mediante cuestionario (cuestionario de autocumplimentación), utilizando en nuestra investigación la modalidad de encuesta denominada *encuesta por correo*, destinada a la obtención de información sobre poblaciones específicas, valiéndonos de uno de los instrumentos más comúnmente utilizados en la investigación mediante encuestas: el cuestionario remitido por correo a los sujetos encuestados. De otro lado, en el estudio utilizamos también la *entrevista en profundidad*. La clase de entrevista que aplicamos fue del tipo *semiestructurada* o *guiada*, y de carácter individual, constituida por un listado que combinaba preguntas cerradas o estructuradas y preguntas abiertas ordenadas y redactadas de igual manera para todos los sujetos entrevistados. En las *tablas 1* y *2* se incluye el guión de la entrevista en profundidad y la encuesta.

▪ **TABLA 1.**
Guión de entrevista en profundidad a entrenadores de tenis de alta competición.

DATOS GENERALES

¿Puede relatarnos, a grandes rasgos, cómo ha llegado a la situación que actualmente ocupa en el mundo del tenis, comenzando desde cuándo y por qué razón comenzó a practicarlo?

PARTICIPACIÓN EN ACTIVIDADES DE FORMACIÓN PERMANENTE

¿Qué tipo y cantidad de actividades de formación permanente –actividades que, sean del tipo que sean, van dirigidas a la actualización o mejora del nivel de competencia, compatibilizándose las mismas con el trabajo como entrenador– cree que realiza el entrenador de tenis de alta competición?

VALORACIÓN DE LA IMPORTANCIA Y OFERTA DE LAS ACTIVIDADES DE FORMACIÓN PERMANENTE

¿Puede valorar qué tipo de actividades de formación permanente considera las más útiles para los entrenadores de tenis de alta competición? ¿Qué perfil/es profesional/es considera el/los más indicado/s para las personas encargadas de impartir las actividades de formación permanente –congresos, cursos, etc.–?

DIFICULTADES PARA ACCEDER A LA FORMACIÓN PERMANENTE

¿Cuáles son las principales dificultades con las que se encuentra el entrenador de tenis de alta competición para acceder o aprovechar las actividades permanentes que en la actualidad se ofertan? ¿Cuáles son las principales dificultades con las que se encuentra el entrenador de tenis de alta competición para sacar el máximo provecho de las actividades formativas existentes?

ALTERNATIVAS DE FORMACIÓN PERMANENTE

¿De qué manera cree que se podría facilitar una mayor participación y/o aprovechamiento de los entrenadores de tenis de alta competición en actividades de formación permanente? ¿Qué alternativas encuentra, frente a la actual oferta de actividades de formación permanente, que sean del máximo provecho para los entrenadores de tenis de alta competición? ¿Considera que son las principales dificultades para realizar las debidas evaluaciones al tenista de alta competición? ¿Qué alternativas cree que pueden existir?

■ **TABLA 2.**
Encuesta a entrenadores de tenis de alta competición.

DATOS GENERALES

P.1. **Sexo:** 1. Hombre 2. Mujer

P.2. **Edad:** a) 25 años o menos b) De 26 a 35 años c) De 36 a 45 años d) 46 años o más

P.3. ¿Cuántos años ha ejercido como entrenador, aproximadamente? _____

FORMACIÓN PERMANENTE

P.4. Valore de 1 a 5 el empleo que hace de los siguientes medios para seguir formándose y la importancia que concede a los mismos para tal fin (Correspondencia: 1: nada, 2: poco, 3: regular, 4: bastante, 5: mucho):

MEDIOS FORMATIVOS	Uso que hago	Importancia que le doy
1. Asistencia a partidos "en vivo"	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
2. Visionado de partidos televisados	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
3. Análisis de partidos en vídeo	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
4. Observación de entrenadores expertos durante el entrenamiento	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
5. Observación de jugadores en competición	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
6. Lectura de artículos de revistas especializadas	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
7. Lectura de libros especializados	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
8. Empleo de CD roms especializados	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
9. Uso de Internet	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
10. Asistencia a congresos, cursos y <i>clinics</i> de formación	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
11. Investigación individual	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
12. Investigación en grupo	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
13. Charlas y discusiones con otros entrenadores "en vivo"	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
14. Charlas y discusiones entre entrenadores por Internet ("chatear")	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
15. Charlas y discusiones con mis ayudantes	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
16. Participación en seminarios permanentes o grupos de trabajo	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
17. Realización de Master en tenis de alto rendimiento	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
18. Participación en talleres de aprendizaje práctico	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
19. Participación en mesas redondas y debates	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
20. Afiliación a una asociación de entrenadores	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5

P.5. Establezca cuál es, aproximadamente, la distribución en porcentajes del perfil profesional de las personas que han impartido las actividades de formación permanente a las que ha acudido (cursos, congresos...) e indique la distribución que consideraría ideal (La suma total debe dar "100")

PERFIL PROFESIONAL	Porcentaje en actividades realizadas	Porcentaje ideal
1. Profesores de Facultades de CC. del Deporte o INEF con docencia en tenis	_____ %	_____ %
2. Profesores de la Escuela Nacional de Maestría de Tenis de la Federación Española o de la Federación Internacional de Tenis	_____ %	_____ %
3. Entrenadores de tenis con amplia experiencia práctica en la alta competición	_____ %	_____ %
4. Dirigentes de la Federación Española de Tenis o de la Federación Internacional de Tenis	_____ %	_____ %

TOTAL = 100

TOTAL = 100

P.6. Indique la principal dificultad con la que se encuentra para asistir a actividades de formación permanente (Elija una sola respuesta):

- 1. Dificultades económicas
- 2. Ocupaciones y responsabilidades familiares
- 3. No poder desatender su trabajo

P.7. Indique el principal problema en la oferta de actividades con el que se encuentra para mejorar su formación permanente (Elija una sola respuesta):

- 1. Escasa existencia de actividades con rigor científico promovidas por los órganos federativos
- 2. Escasa adaptación de las actividades de índole científica a las necesidades de los entrenadores
- 3. Actividades excesivamente estereotipadas (parecidas, monótonas, repetición de contenidos)
- 4. Actividades poco motivantes
- 5. Insuficiente número de actividades de aplicación práctica

Análisis de los datos

Para el tratamiento de los **datos cuantitativos** efectuamos un **análisis estadístico descriptivo correlacional**.

Para el **tratamiento** de los **datos cualitativos** provenientes de las **entrevistas**, realizadas a una selección de sujetos correspondientes a la población estudiada (los entrenadores españoles de tenis de alta competición), aplicamos el procedimiento de **análisis de contenido**, siguiéndose como **metodología del análisis de los datos un total de cinco fases**. La primera de estas fases consistió en la localización y codificación de cada categoría en cada una de las entrevistas. Durante la segunda fase se procedió al reajuste del remanente de datos, para, en la tercera fase, delimitar y subrayar los fragmentos textuales de cada entrevista en cada una de las categorías. En la cuarta fase se realizó el agrupamiento de los fragmentos textuales de cada entrevistado en cada una de las categorías. Por último, en la quinta fase sintetizamos el agrupamiento realizado en la fase anterior.

Resultados

Presentamos en este apartado los datos obtenidos mediante los cuestionarios, efectuándose este análisis de forma cruzada con los datos cualitativos, empleando para éstos evidencias documentales (extractos de transcripciones de las entrevistas). De esta manera, no sólo consideramos la información numérica (que por sí sola ya se muestra muy importante) sino que, mediante la estrategia de la triangulación, integramos además información cualitativa de las entrevistas con el objeto de enriquecer y potenciar aún más el análisis.

Situándonos en el dominio de la formación permanente de los entrenadores españoles de tenis de alta competición, señalemos primeramente que, además de creer que no resulta necesario un buen nivel de juego para ser entrenador de alta competición, los entrenadores sí consideran beneficioso el hecho de haber entre-

nado en las etapas de pre-tenis, iniciación, perfeccionamiento y competición antes de pasar a la alta competición, pues ello proporciona una serie de experiencias y posibilita que el tenis se contemple de forma más global.

Participación en actividades de formación permanente

Examinando la opinión de los entrenadores sobre su participación en actividades de formación permanente, y respecto de la calidad de la formación permanente ofrecida, los entrenadores se muestran bastante críticos, ya que el 75 % opina que la formación ofrecida es mejorable o muy mejorable. De otra parte, el grado de participación en actividades de formación permanente de los entrenadores se muestra mayoritariamente (70 %) escaso o muy escaso.

■ TABLA 3.

Distribución en porcentajes del perfil profesional de las personas que les han impartido actividades de formación permanente.

VARIABLES	$\bar{x}$	σ
Profesores de Facultades de CC. del Deporte o INEF con docencia en tenis	16 %	16,67
Profesores de la vía federativa	47 %	20,74
Entrenadores de tenis con amplia experiencia práctica en la alta competición	29 %	24,37
Dirigentes de la vía federativa	8 %	11,63

■ TABLA 4.

Distribución del empleo de los medios formativos para la recepción de conocimiento.

VARIABLES	$\bar{x}$	σ
Asistencia a partidos "en vivo"	4,60	,60
Visionado de partidos televisados	3,65	1,23
Análisis de partidos en vídeo	2,70	1,13
Observación de entrenadores expertos durante el entrenamiento	3,35	1,27
Observación de jugadores en competición	4,65	,49
Lectura de artículos de revistas especializadas	2,45	1,05
Lectura de libros especializados	2,40	1,14
Empleo de <i>CD rom</i> especializados	1,80	,95
Uso de internet	2,15	1,09
Asistencia a congresos, cursos y <i>clinics</i> de formación	2,25	1,07
Investigación individual	2,75	1,25
$\bar{X}$ y σ conjunta	2,98	1,02

Actividades de tipo teórico

Aunque los datos están condicionados por su gran variabilidad, observamos, según muestra la *tabla 3*, que casi la mitad de los profesores (47 %) que les han impartido actividades de formación permanente son profesores de la Escuela Nacional de Maestría de Tenis o de la Federación Internacional, seguidos de entrenadores de tenis con amplia experiencia en la alta competición (29 %), y como reflejan, asimismo, las entrevistas: *"Creo que además de los que se han dedicado a la formación individual, en ir estudiando y avanzando, también hay que contar con la experiencia, y por lo tanto deberían tener cabida todas esas personas que han tenido una experiencia y la han vivido"* (Entrenador 1).

Con relación a la recepción del conocimiento (*Tabla 4*) la valoración general

■ **TABLA 5.**
Distribución del empleo de los medios formativos para el intercambio de conocimiento.

VARIABLES	$\bar{x}$	σ
Investigación en grupo	2,40	1,14
Charlas y discusiones con otros entrenadores "en vivo"	4,25	,85
Charlas y discusiones entre entrenadores por internet ("chatear")	1,85	1,23
Charlas y discusiones con mis ayudantes	3,60	1,31
Participación en seminarios permanentes o grupos de trabajo	1,65	,88
Realización de Master en tenis de alto rendimiento	1,30	,80
Participación en talleres de aprendizaje práctico	1,35	,75
Participación en mesas redondas y debates	2,15	1,14
Afiliación a una asociación de entrenadores	1,60	,88
$\bar{X}$ y σ conjunta	2,23	1,00

■ **TABLA 6.**
Distribución ideal en porcentajes del perfil profesional de las personas que deben impartir actividades de formación permanente.

VARIABLES	$\bar{x}$	σ
Profesores de Facultades de CC. del Deporte o INEF con docencia en tenis	27 %	13,31
Profesores de la vía federativa	26 %	14,65
Entrenadores de tenis con amplia experiencia práctica en la alta competición	38 %	18,50
Dirigentes de la vía federativa	9 %	10,50

■ **TABLA 7.**
Distribución de la importancia que conceden a los medios formativos para la recepción de conocimiento.

VARIABLES	$\bar{x}$	σ
Asistencia a partidos "en vivo"	4,70	,57
Visionado de partidos televisados	4,10	,79
Análisis de partidos en vídeo	4,00	,79
Observación de entrenadores expertos durante el entrenamiento	4,20	1,06
Observación de jugadores en competición	4,70	,47
Lectura de artículos de revistas especializadas	3,20	1,01
Lectura de libros especializados	2,95	1,10
Empleo de CD rom especializados	2,35	1,04
Uso de internet	2,55	1,19
Asistencia a congresos, cursos y <i>clinics</i> de formación	3,10	1,17
Investigación individual	3,30	,98
$\bar{X}$ y σ conjunta	3,55	,92

queda difuminada (2,98) porque se contrarresta el gran empleo que hacen de la observación de jugadores en competición (4,65) y de la asistencia a partidos "en vivo" (4,60) con el poco uso que hacen de los medios más teóricos, como la lectura de documentos, siendo los menos valorados (1,80) el empleo de *CD roms* especializados y el uso de "Internet" (2,15). Ellos lo expresan en los términos que siguen: "Cuando hablamos de alta competición, tú estás en torneos y recibiendo constantemente información de parte de otros jugadores y entrenadores, ves cómo entrena éste, ves cómo entrena el otro. Sinceramente, ni miro Internet. ¿Para qué voy a mandarle un E-mail a otro entrenador cuando nos vamos a tomar café muchas noches juntos?" (Entrenador 5).

La valoración general que ofrecen los entrenadores sobre las actividades formativas realizadas para intercambiar conocimiento (Tabla 5) es bastante baja (2,23). Este hecho se produce porque ellos sólo suelen intercambiar conocimientos con otros entrenadores "en vivo" (4,25) y con sus ayudantes (3,60), mientras que el resto de opciones están infrutilizadas, como podemos comprobar también en las entrevistas: "Entre los entrenadores profesionales esto se hace continuamente porque cuando están viajando se reúnen constantemente y las conversaciones siempre giran en torno al tenis" (Entrenador 1).

Con relación al empleo de los medios formativos para el autoanálisis, lo que sí parece claro es que con bastante frecuencia (4,30) los entrenadores reflexionan sobre su propia experiencia.

Actividades de tipo práctico

Ofrecemos seguidamente la valoración aportada por los entrenadores sobre las actividades formativas que realizan en pista.

Atendiendo al empleo de los medios formativos para el entrenamiento de jugadores ajenos, se observa que el entrenamiento de jugadores ajenos no se descu-

bre como una práctica excesivamente utilizada (2,80) entre los entrenadores a la hora de seguir formándose.

De otro lado, para seguir su formación, los entrenadores recurren al entrenamiento y competición propios de una manera habitual, aunque no con excesiva frecuencia (3,25).

Valoración de la importancia y oferta de las actividades de formación permanente

Una vez examinado el uso que los entrenadores realizan de los diferentes medios formativos, veamos ahora la importancia que les conceden. Trataremos, pues, de responder a los aspectos que deberían tenerse en cuenta a la hora de seleccionar el tipo de actividades.

Actividades de tipo teórico

Al igual que en la anterior categoría, iremos viendo qué importancia les merece cada una de las actividades formativas de tipo teórico que han realizado o pueden realizar.

A la vista de la *tabla 6*, la situación ideal para ellos sería que los entrenadores con gran experiencia impartieran más actividades, al igual que profesores de Facultades de CC. del Deporte o INEFs, completando la labor de los profesores de la Escuela Nacional de Maestría de tenis

“Creo que habría que tener en cuenta a muchos jugadores que han sido profesionales de toda la vida y a partir de ellos tener un equipo donde se vayan complementando todos” (Entrenador 4)

Comparando estos datos relativos a la importancia concedida con la opinión que ofrecieron sobre el uso que hacían de estos mismos medios formativos (*Tabla 7*), debemos señalar que siguen valorando en mayor medida la asistencia a partidos “en vivo” y la observación de jugadores en competición (4,70 para ambas). La diferencia se encuentra en

los demás medios, que si antes eran escasamente empleados, ahora revisten una importancia moderada, lo que hace que la valoración general sea aceptable (3,55).

Los resultados de la *tabla 8* mantienen la tendencia indicada en la tabla anterior, es decir, coinciden uso e importancia en las actividades más valoradas, como las charlas y discusiones con otros entrenadores “en vivo”, y con sus ayudantes (4,45 y 4,10, respectivamente). Los entrenadores vuelven también a valorar un poco más la importancia de las demás actividades en comparación con el uso que hacen de ellas, por lo que la media general de las valoraciones se eleva a regular (3,14).

Respecto de la importancia que conceden a los medios formativos para el autoanálisis, los entrenadores, como era de esperar, además de realizar un uso intenso, también valoran en gran medida la importancia de la reflexión sobre su propia experiencia. Concretamente en este caso, uso e importancia presentan igual valoración (4,30).

Actividades de tipo práctico

Pasamos ahora a evaluar, en la serie de apartados que siguen, las actividades de

carácter práctico que llevan a cabo los entrenadores con el objetivo de seguir formándose.

Con relación a la importancia que conceden a los medios formativos para el entrenamiento de jugadores ajenos, por la regular valoración presentada (3,35), se desprende que no se constituye en una actuación prioritaria para los entrenadores el entrenar a jugadores ajenos.

De otro lado, y considerando la importancia que conceden a los medios formativos para el entrenamiento y competición propios, señalemos que, para seguir formándose, los entrenadores otorgan cierta importancia (3,40) al entrenamiento y competición propios: *“Creo que me ayuda porque entonces puedo hacerle directamente las demostraciones yo mismo y no tengo que buscar otro jugador bueno para fijarse, ni tengo que usar tanto el vídeo”* (Entrenador 6).

Dificultades para acceder a la formación permanente

Como seguimos anotando más adelante, el principal problema con el que se encuentran los entrenadores para realizar las actividades de formación permanente

■ **TABLA 8.** Distribución de la importancia que conceden a los medios formativos para el intercambio de conocimiento.

VARIABLES	$\bar{X}$	σ
Investigación en grupo	3,30	,98
Charlas y discusiones con otros entrenadores “en vivo”	4,45	,69
Charlas y discusiones entre entrenadores por Internet (“chatear”)	2,05	1,39
Charlas y discusiones con mis ayudantes	4,10	1,21
Participación en seminarios permanentes o grupos de trabajo	2,85	1,04
Realización de Master en tenis de alto rendimiento	3,15	,93
Participación en talleres de aprendizaje práctico	2,35	,99
Participación en mesas redondas y debates	3,30	,98
Afiliación a una asociación de entrenadores	2,75	1,16
$\bar{X}$ y σ conjunta	3,14	1,04

■ TABLA 9.

Distribución de la principal dificultad con la que se encuentran para asistir a actividades de formación permanente.

VARIABLES	$\bar{x}$	σ
Dificultades económicas	1	5 %
Ocupaciones y responsabilidades familiares	0	0 %
No poder desatender su trabajo	19	95 %

■ TABLA 10.

Distribución del principal problema que encuentran en la oferta de actividades.

VARIABLES	$\bar{x}$	σ
Escasa existencia de actividades científicas por vía federativa	5	25 %
Escasa adaptación a las necesidades de los entrenadores	5	25 %
Actividades excesivamente estereotipadas	2	10 %
Actividades poco motivadoras	4	20 %
Insuficiente número de actividades de aplicación práctica	4	20 %

radica en la absoluta falta de tiempo, ya que éstos viajan durante 30-35 semanas al año y sólo disponen de unas semanas para dedicar al descanso, estar con la familia y preparar a su jugador a nivel técnico y táctico.

Dificultades para la asistencia a las actividades formativas

Según los resultados de la tabla 9 y al hilo del comentario anterior: “El tiempo es la única dificultad. Es muy difícil, mientras tú estés viajando, con gente de elite, es muy difícil, porque el circuito no te permite estar dos semanas en casa” (Entrenador 2).

Dificultades para el aprovechamiento de las actividades formativas

No existe un único problema en la oferta de actividades, de ahí que todos los expuestos en la tabla 10 presenten una ma-

yor o menor incidencia en la formación de los entrenadores.

Alternativas a la formación permanente existente en la actualidad

En general, los entrenadores apuestan por reunirse una o dos veces al año, con gente capacitada y miembros de la Escuela de Maestría para entablar coloquios. Otra posibilidad es que les sea remitida información, además de celebrar reuniones con los compañeros durante los torneos, aprovechando los encuentros para hablar de tenis.

Alternativas a las dificultades para acceder a la formación permanente

Básicamente, los entrenadores plantean tres alternativas: formación en las pocas semanas libres, actividades más econó-

micas y el evitar desplazamientos: “Pues hacer algunas jornadas de estas con gente de alta competición, pero cortos, cuando se acabaran los torneos, al final de año que sabes que hay un mes o unas semanas” (Ent. 4). O también: “Creo que la Escuela de Maestría lo que le gusta es hacer los cursos, pues ellos se trasladan a lo mejor a Barcelona, y hacerlo durante unos días determinados y unas horas determinadas” (Entrenador 6).

Alternativas a la oferta de actividades de formación permanente

Las alternativas que aparecen más frecuentemente se refieren al envío de información útil, cursos a distancia, realizar una serie de exámenes o proporcionarles un trabajo para que puedan leer en su tiempo libre. Concretamente, los entrenadores entrevistados sugieren: “Llevar cosas preparadas, porque hay bastante tiempo muerto en los torneos. Individualmente puedes mirarte textos, ir leyendo, puedes hacer unos resúmenes o un pequeño análisis. Unas pautas y tener unos escritos, enviar más cosas pero menos densas, menos información pero más continuada. Además, vas a cenar con los compañeros o estás tomando algo en el club, y también se pueden comentar estas cosas” (Entrenador 2).

Reflejar, por último, otra opinión de los entrenadores: “Que nos pasaran a nosotros información y entonces contrastarla con ellos y decirles si se puede llevar a la práctica, porque, claro, una cosa son los teóricos; a nivel de coloquio, de debate, o que una persona haga una exposición sobre un estudio que haya hecho y que entonces los entrenadores demos nuestra opinión” (Entrenador 5).

Conclusiones y propuestas para la formación permanente

Como principales conclusiones del estudio podemos señalar, primeramente,

que los entrenadores españoles de tenis de alta competición presentan unos índices muy bajos de participación en actividades de formación permanente, justificados por las exigencias laborales que su desempeño profesional les impone.

El grado de participación en actividades de formación permanente de los entrenadores se revela mayoritariamente escaso, basándose dicha participación, casi exclusivamente, en asistencia a partidos “en vivo”, charlas y discusiones con otros entrenadores, y observación de jugadores de competición, todo ello unido a la reflexión sobre su propia experiencia. Los datos obtenidos reflejan el escaso tiempo del que disponen para la realización de dichas actividades (el 95 % de los entrenadores afirma que la principal dificultad para no estar en disposición de asistir a actividades de formación permanente obedece al hecho de no poder desatender su trabajo). Igualmente, consideran que les resulta más interesante la información que pueden proporcionarles sus propios compañeros entrenadores, información que, además de provenir de personas de su mismo entorno profesional, es más fácil de obtener, por coincidir con los entrenadores en los torneos.

De otro lado, la oferta de actividades de formación permanente se evidencia claramente mejorable, constatándose la necesidad, en primer lugar, de ofrecer un mayor nivel de actualización científica en los contenidos de enseñanza, al igual que de instaurar una participación más multidisciplinar de los agentes formativos.

Los entrenadores españoles de tenis de alta competición manifiestan la escasa calidad de la formación permanente a ellos ofrecida. Estimamos, en este sentido, que las actividades deberían incorporar un mayor nivel de actualización científica y una mayor participación de otros sectores. La población estudiada considera que el factor que más dificulta la participación de los entrenadores en actividades de formación permanen-

te lo constituye el poco tiempo del que disponen para ello, así como la dificultad que entraña el atender a un calendario predeterminado, ya que los entrenadores realizan numerosos viajes, durante 30 o 35 semanas al año, para participar en torneos, y dependiendo sus viajes de los resultados obtenidos. Las referidas circunstancias suponen un alto grado de incertidumbre a la hora de conocer la disponibilidad de los entrenadores para cualquier otro acto que no sea la pura competición.

Respecto de las propuestas para mejorar la formación permanente de los entrenadores españoles de tenis de alta competición, nuestro estudio plantea una serie de cuestiones centradas en la formación del entrenador de tenis de alta competición en España, que estimamos permiten expandir futuras líneas de investigación. Estas cuestiones pueden quedar resumidas en las consideraciones específicas que siguen:

- Investigar la formación permanente del entrenador de tenis en todos sus niveles, y estudiar alternativas que coadyuven a una mejor formación y desarrollo profesional de este colectivo.
- Estudiar propuestas de formación en las que se aúnen la formación inicial y la formación permanente del entrenador, con el objeto de poder planificar programas que posean continuidad a lo largo de una serie de años, y no actuaciones puntuales, como es lo tradicional.
- Insistir en el estudio de propuestas de formación, inicial y permanente, que utilicen estrategias como la reflexión y los grupos de trabajo, y que incluyan a entrenadores expertos e inexpertos.

Bibliografía

- Balaguer, I. (1996). Entrenamiento psicológico en un grupo de competición femenino de tenis. *Apunts: Educación Física y Deportes* (44-45), 143-153.
- Contreras, O. R. (coord.). (2000). *La formación inicial y permanente del profes-*

or de Educación Física. Actas del XVIII Congreso Nacional de Educación Física. Vols. I y II. Cuenca: Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha (Colección Estudios).

Del Villar, F. y Fuentes, J. P. (1999). Las destrezas docentes en la enseñanza del tenis. En J. P. Fuentes y otros, *Enseñanza y entrenamiento del tenis. Fundamentos didácticos y científicos* (pp. 1-36). Cáceres: Universidad de Extremadura, Servicio de Publicaciones.

Delgado, M. Á. (1992). Orientaciones a seguir en la reflexión, en la acción y en la formación permanente del profesor de Educación Física. En AA. VV., *Estudios monográficos sobre las Ciencias de la Actividad Física y del Deporte. Anuario 91* (pp. 111-122). Andalucía: COPLEF.

Fraile, A. (1993). *Un modelo de formación permanente para el profesorado de Educación Física*. Tesis doctoral. Universidad Nacional de Educación a Distancia, Facultad de Filosofía, Departamento de Teoría de la Educación y Pedagogía Social.

Fuentes, J. P. (2001). *Análisis de la formación y de los planteamientos didácticos del entrenador de tenis de alta competición en España*. Tesis doctoral. Universidad de Extremadura, Facultad de Ciencias del Deporte, Departamento Didáctica de la Expresión Musical, Plástica y Corporal.

Galiano, D., Escoda, J., y Pruna, R. (1996). Aspectos fisiológicos del tenis. *Apunts. Educación Física y Deportes* (44-45), 115-121.

Rodríguez, J. M. (1997). *Bases y Estrategias de Formación Permanente del Profesorado*. Huelva: Hergué.

Ruiz-Cotorro, A. (1996). Patología traumática del tenista. *Apunts: Educación Física y Deportes* (44-45), 106-111.

Vaquero, M. C. (1996). Preparación física con jugadoras de élite. *Apunts. Educación Física y Deportes* (44-45), 174-182.

Viciano, J. (1996). *Evolución del conocimiento práctico de los profesores de Educación Física en un programa de formación permanente colaborativo*. Tesis doctoral. Universidad de Granada, Facultad de Ciencias de la Actividad Física y el Deporte, Departamento de Educación Física y Deportiva.

Percepció dels entrenadors espanyols de tennis d'alta competició sobre la seva formació permanent: situació actual i perspectives de futur

■ JUAN PEDRO FUENTES GARCÍA
 ■ DAVID SANZ RIVAS
 ■ LUIS A. RAMOS MONDÉJAR
 ■ DAMIÁN IGLESIAS GALLEGÓ
 ■ FERNANDO DEL VILLAR ÁLVAREZ

■ Paraules clau

Tennis, Formació permanent, Entrenadors, Alta competició

Grup de Recerca "Anàlisi didàctica de l'ensenyament i del rendiment esportiu".
 Facultat de Ciències de l'Esport. Universitat d'Extremadura

■ Abstract

The present article analyzes the perception that the Spanish trainers of high competition have on its permanent formation, through the study of the opinions of expert trainers. The objectives of the study are centered in to know and to analyze the participation of the trainers in activities of permanent formation, as well as the difficulties found by the trainers to participate in the permanent formation and the alternatives that they propose.

The investigation has been carried out with a sample of 20 Spanish trainers in asset that they had trained during the period 1997-1998, 1998-1999 y 1999-2000 to some player among the first 100 positions of the world ranking in the modality of singular. Regarding the methodology used for the study, to express that we have used an integrative methodology using technical quantitative and qualitative: the survey administered by means of questionnaire to complete for the own person and the interview half-structured.

To say that the results of our study show the necessity to improve the activities of permanent formation, I carry to an extreme this that derives in a scarce participation of the trainers in this activities. Also, a very scarce use is observed on the part of the technicians of the theoretical means and of the use of the new technology for its formation, being centered its permanent formation, basically, to the self-analysis and activities of practical type. On the other hand, the trainers demand new formation models that are compatible with their professional obligations, seeing necessary that the professional profile of people that you/they should impart the activities of permanent formation should be more heterogeneous than that at the moment existent.

■ Key words

Tennis, Permanent formation, Trainers, High competition

Resum

Aquest article analitza la percepció que els entrenadors espanyols d'alta competició tenen sobre la seva formació permanent, a través de l'estudi de les opinions d'entrenadors experts. Els objectius de l'estudi se centren a conèixer i analitzar la **participació** dels entrenadors en activitats de formació permanent, igual com les **dificultats** amb què es troben els entrenadors per participar en la formació permanent i les alternatives que proposen.

La investigació ha estat realitzada amb una mostra de 20 entrenadors espanyols en actiu que haguessin entrenat durant les temporades 1997/1998, 1998/1999 i 1999/2000, algun jugador d'entre els 100 primers llocs del *ranking* mundial en la modalitat d'individuals. Respecte a la metodologia emprada per a l'estudi, volem expressar que hem utilitzat una metodologia integradora, emprant tècniques quantitatives i qualitatives: l'enquesta administrada mitjançant *qüestionari d'autoresposta* i l'*entrevista semiestructurada*.

Cal dir que els resultats del nostre estudi mostren la necessitat de millorar les activitats de formació permanent, un extrem que deriva vers una escassa participació dels entrenadors en les activitats esmentades. També s'observa una utilització molt escassa, per part dels tècnics, dels mitjans teòrics i de l'ús de les noves tecnologies per a la seva for-

mació; la pròpia formació permanent se centra, bàsicament, en l'autoanàlisi i en activitats de tipus pràctic. D'altra banda, els entrenadors demanen nous models de formació que siguin compatibles amb les seves obligacions professionals, i creuen necessari que el perfil professional de les persones que han d'impartir les activitats de formació permanent ha de ser més heterogeni que el que existeix a hores d'ara.

Introducció

Les concepcions actuals de l'ensenyament i de la formació d'entrenadors esportius contempen l'entrenador com un *tècnic docent*, amb un alt nivell de destresa, que desenvolupa, durant la sessió d'ensenyament, una actuació sostinguda en una contínua presa de decisions; aquest tècnic haurà de ser sotmès, doncs, a processos d'entrenament conductual, amb l'objectiu de formar un entrenador que pugui actuar de manera eficaç en qualsevol context.

L'entrenador de tennis actua com un professor d'educació física que ha de dominar una sèrie de destreses docents que li permetin de desenvolupar l'ensenyament d'habilitats motrius específiques en la modalitat esportiva del tennis.

En aquest sentit, els programes de formació de professors (Delgado, 1992; Fraile, 1993; Viciano, 1996; Rodríguez, 1997; del Villar i Fuentes, 1999; Contreras,

2000) suggereixen la utilització de tres tipus de components (coneixement acadèmic, destreses docents, i coneixement pràctic), que poden ser aplicats perfectament a la formació d'entrenadors.

El coneixement acadèmic s'adquireix tradicionalment a través de les anomenades *llicions magistrals*, en les quals l'expert exposa teòricament els fonaments bàsics de l'acció docent. Les destreses docents, d'altra banda, s'entrenen mitjançant l'anàlisi de situacions d'ensenyament, l'observació sistemàtica de la conducta docent d'entrenadors experts, i a través de pràctiques com a entrenador, tutelades per supervisors experts, en les quals l'entrenador experimenta de forma pràctica les competències d'ensenyament, inicialment en situacions simulades, i posteriorment en situacions reals.

El coneixement pràctic requereix el treball amb altres tècniques formatives més qualitatives; per exemple, la realització de diaris, els grups de discussió, l'estimulació del record, etc., estratègies formatives que persegueixen com a objectiu últim desenvolupar en l'entrenador la capacitat per analitzar la seva pràctica docent.

En aquest sentit, creiem que "La necessitat de desenvolupar en el professor-entrenador de tennis els tres elements formatius anteriorment esmentats queda plenament justificada pel caràcter professional de l'ensenyament del tennis. L'entrenador és considerat com a tècnic en la mesura en què és conscient de la complexitat de l'actuació didàctica durant les sessions d'entrenament i ensenyament del tennis" del Villar i Fuentes (1999, pp. 3-4).

L'entrenador de tennis ha d'evolucionar contínuament, tant des del punt de vista *tècnic* com *científic*, igual com s'esdevé en qualsevol altre tipus de treball. Per això, hem de tenir sempre clara la idea dels canvis continuats que imposen els nous tipus de superfícies de joc, les majors possibilitats de comptar amb un adequat seguiment mèdic, tant per a la prevenció, com per a la recuperació de possibles lesions, la importància cada vegada més gran que es concedeix a l'aspecte físic en el joc, etc.

Tots aquests canvis exigeixen el desenvolupament de noves metodologies d'ensenyament i entrenament tècnic, tàctic, físic, psicològic, aquests últims aspectes ressenyats per estudis aplicats al tennis, com ara els de Balaguer (1996, pp. 145-153), Galiano, Escoda i Pruna (1996, pp. 115-121), Ruiz-Cotorro (1996, pp. 106-111), i Vaquero (1996, pp. 174-182), etc. Per això, i per donar respostes eficaces a aquestes exigències, el tècnic ha de mantenir una actitud d'aprenentatge continu, el qual, en la nostra opinió, no pot limitar-se a les pròpies experiències i a les converses amb altres tècnics durant l'assistència a torneigs, compartint alguns entrenaments o tenint cura de la pròpia condició física, atès que, i sense menystenir la deguda importància dels últims aspectes ressenyats, aquests mitjans de formació permanent ens semblen insuficients i mancats d'una estructura adequada, que certament pot aconseguir-se mitjançant activitats més organitzades.

En aquest sentit, som conscients que la situació actual de la formació permanent de l'entrenador de tennis es troba condicionada per les exigències del circuit masculí –"ATP"– i del femení –"WTA"– (jugadors professionals) i, per tant, de l'enorme dificultat perquè els entrenadors d'alta competició puguin assistir a congressos mentre els seus jugadors es troben en qualsevol punt del món, però considerem que, encara que reconeixem aquesta incompatibilitat entre les seves exigències professionals i les possibilitats d'anar a activitats de formació permanent, els òrgans federatius han de buscar alternatives de formació permanent que estiguin a l'abast dels entrenadors d'alta competició.

Una mostra significativa d'activitats formatives emmarcades en l'àmbit de la formació permanent en la modalitat esportiva del tennis a Espanya la constitueixen les gestionades per l'Escola de Mestratge de la Reial Federació Espanyola de Tennis, activitats i treballs que s'han materialitzat en llibres i revistes, així com en un altre tipus de publicacions periòdi-

ques, textos de caràcter monogràfic i altres menes de documents.

En el context de la formació permanent, mereix ser destacada la recent incorporació de la Federació Internacional de Tennis a Internet. El 20 de novembre de 1996 la "FIT" inaugura la seva nova adreça a Internet "ITF Online", adreça que consta de vuit seccions, entre les quals s'inclouen les competicions més rellevants de la "ITF", la "Copa Davis" per "NEC" i la "KB Fed Cup". A l'"ITF Online" es pot accedir a través de l'adreça "<http://www.itftennis.com>".

Així mateix, la Federació Internacional de Tennis continua celebrant el Seminari Mundial de la "ITF" per a Entrenadors, esdeveniment que genera un bon nombre d'activitats que contribueixen de manera significativa al procés de formació permanent en l'àmbit del tennis.

Objectius de la investigació

Els objectius generals perseguits en l'estudi són els següents:

- Conèixer i analitzar la **participació** dels entrenadors espanyols de tennis d'alta competició en activitats de formació permanent.
- Conèixer i analitzar la **importància** que els entrenadors concedeixen a la realització d'activitats de formació permanent, així com la valoració que fan de les activitats que han estat ofertes.
- Conèixer i analitzar les **dificultats** amb què es troben els entrenadors per participar en la formació permanent i les **alternatives** que proposen.

Metodologia

Mostra

Al nostre estudi, analitzem entrenadors espanyols en actiu que haguessin entrenat durant les temporades 1997/1998, 1998/1999 i 1999/2000, algun jugador situat, en algun moment d'aquestes temporades, entre els 100 primers llocs

del ranking en la modalitat d'individuals. A Espanya, són pocs els professionals que compleixen aquests requisits, per ser considerats entrenadors d'alta competició. La selecció final d'entrenadors es va realitzar un cop consultats els fitxers de la Federació Espanyola de Tennis. En aquest sentit, val a dir que 25 entrenadors complien els requisits exigits, i es va obtenir un percentatge important d'entrenadors que van enviar el qüestionari degudament emplenat, un total de 20 (83% del total d'entrenadors que reunien els requisits exposats); amb l'objecte d'identificar algunes característiques generals d'aquesta mostra, presentem les dades següents, procedents del qüestionari:

- **Sexe:** 19 homes (95%) i 1 dona (5%).
- **Edat:** 25 anys o menys (0 –0%–), de 26 a 35 anys (10 –50%–), de 36 a 45 anys (7 –35%–) i 46 anys o més (3 –15%–).
- **Anys exercint com a entrenador:** Una mitjana de 13,05 anys (amb una desviació de 9,14)

Considerant tot el que acabem de dir, queda plenament justificat que en el procediment seguit en el nostre estudi mixt (quantitatiu-qualitatiu) no recorreguéssim a cap tipus de mostreig, i vam pren-

dre la determinació que la població objecte d'estudi fos investigada considerant tots els elements que hi pertanyien. Així, la població estudiada (entrenadors espanyols de tennis d'alta competició) es constitueix en *univers petit* (o *població finita*), convenientment identificat.

Variables

Les variables sobre les quals s'ha desenvolupat l'estudi han estat:

1. Participació en activitats de formació permanent
  - 1.1. Activitats de tipus teòric.
  - 1.2. Activitats de tipus pràctic.
2. Valoració de la importància i oferta de les activitats de formació permanent
  - 2.1. Activitats de tipus teòric.
  - 2.2. Activitats de tipus pràctic.
3. Dificultats per accedir a la formació permanent
  - 3.1. Dificultats per a l'assistència a les activitats formatives.
  - 3.2. Dificultats per a l'aprofitament de les activitats formatives.
4. Alternatives a la formació permanent existent en l'actualitat
  - 4.1. Alternatives a les dificultats per accedir a la formació permanent.
  - 4.2. Alternatives a l'oferta d'activitats de formació permanent.

Instruments

Respecte de la metodologia seleccionada per realitzar la investigació, en l'estudi vam recórrer a l'aplicació de diverses perspectives o multiplicitat d'enfocaments, i vam optar per una via metodològica plural i integradora, mitjançant l'ús de tècniques quantitatives i qualitatives: d'una banda, l'enquesta administrada mitjançant qüestionari (qüestionari d'autoresposta); en la nostra investigació vam utilitzar la modalitat d'enquesta anomenada enquesta per correu, destinada a l'obtenció d'informació sobre poblacions específiques, valent-nos d'un dels instruments més comunament utilitzats en la investigació mitjançant enquestes: el qüestionari tramès per correu als subjectes sotmesos a enquesta. D'una altra banda, en l'estudi vam utilitzar també l'entrevista a fons. La mena d'entrevista que vam aplicar va ser del tipus semiestructurada o guiada, i de caràcter individual, constituïda per una llista que combinava preguntes tancades o estructurades i preguntes obertes, ordenades i redactades de la mateixa forma per a tots els subjectes entrevistats. A les *taules 1 i 2* s'inclou l'enquesta i el guió de l'entrevista a fons:

■ TAULA 1.

Guió d'entrevista a fons a entrenadors de tennis d'alta competició.

DADES GENERALS

Pot relatar-nos, a grans trets, com ha arribat a la situació que ocupa actualment en el món del tennis, començant per dir-nos des de quan i per quina raó va començar a practicar-lo?

PARTICIPACIÓ EN ACTIVITATS DE FORMACIÓ PERMANENT

Quina mena i quina quantitat d'activitats de formació permanent –activitats que, siguin del tipus que siguin, van adreçades a l'actualització o millora del nivell de competència, i que siguin compatibles amb el treball com a entrenador– creu que realitza l'entrenador de tennis d'alta competició?

VALORACIÓ DE LA IMPORTÀNCIA I L'OFERTA DE LES ACTIVITATS DE FORMACIÓ PERMANENT

Pot valorar quin tipus d'activitats de formació permanent considera més útils per als entrenadors de tennis d'alta competició? Quin/s perfil/s professional/s considera el/els més indicat/s per a les persones encarregades d'impartir les activitats de formació permanent –congressos, cursos, etc.?

DIFICULTATS PER ACCEDIR A LA FORMACIÓ PERMANENT

Quines són les principals dificultats amb què es troba l'entrenador de tennis d'alta competició per accedir o aprofitar les activitats permanents que són ofertes, ara com ara? Quines són les principals dificultats amb què es troba l'entrenador de tennis d'alta competició per treure el màxim profit de les activitats formatives existents?

ALTERNATIVES DE FORMACIÓ PERMANENT

¿De quina manera creu que es podria facilitar una major participació i/o aprofitament dels entrenadors de tennis d'alta competició en activitats de formació permanent? Quines alternatives troba, davant de l'actual oferta d'activitats de formació permanent, que siguin del màxim profit per als entrenadors de tennis d'alta competició? Considera que són les principals dificultats per realitzar les degudes avaluacions al tennista d'alta competició? Quines alternatives creu que poden existir?

■ **TAULA 2.**
Enquesta a entrenadors de tennis d'alta competició.

DADES GENERALS

P.1. **Sexe:** 1. Home 2. Dona

P.2. **Edat:** a) 25 anys o menys b) De 26 a 35 anys c) De 36 a 45 anys d) 46 anys o més

P.3. Quants anys ha exercit com a entrenador, aproximadament? _____

FORMACIÓ PERMANENT

P.4. Valori d'1 a 5 l'ús que fa dels següents mitjans per continuar formant-se i la importància que els concedeix per a aquesta finalitat:
(Correspondència: 1: gens, 2: poc, 3: regular, 4: força, 5: molt):

FORMATIUS	Ús que en faig	Importància que hi dono
1. Assistència a partits "en viu"	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
2. Veure partits televisats	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
3. Anàlisi de partits en vídeo	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
4. Observació d'entrenadors experts durant l'entrenament	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
5. Observació de jugadors en competició	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
6. Lectura d'articles de revistes especialitzades	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
7. Lectura de llibres especialitzats	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
8. Utilització de CD ROMS especialitzats	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
9. Ús d'Internet	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
10. Assistència a congressos, cursos i <i>clínics</i> de formació	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
11. Investigació individual	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
12. Investigació en grup	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
13. Converses i discussions amb altres entrenadors "en viu"	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
14. Converses i discussions entre entrenadors per Internet (xats)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
15. Converses i discussions amb els meus ajudants	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
16. Participació en seminaris permanents o grups de treball	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
17. Realització de Màster en tennis d'alt rendiment	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
18. Participació en tallers d'aprenentatge pràctic	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
19. Participació en taules rodones i debats	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
20. Afiliació a una associació d'entrenadors	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5

P.5. Estableixi quina és, aproximadament, la distribució en percentatges del perfil professional de les persones que han impartit les activitats de formació permanent a les quals ha anat (cursos, congressos...) i indiqui la distribució que consideraria ideal:
(La suma total ha de donar "100")

PERFIL PROFESSIONAL	Percentatge en activitats realitzades	Percentatge ideal
1. Professors de Facultats de CC de l'Esport o INEF amb docència en tennis	_____ %	_____ %
2. Professors de l'Escola Nacional de Mestratge de Tennis de la Federació Espanyola o de la Federació Internacional de Tennis	_____ %	_____ %
3. Entrenadors de tennis amb àmplia experiència pràctica en l'alta competició	_____ %	_____ %
4. Dirigents de la Federació Espanyola de Tennis o de la Federació Internacional de Tennis	_____ %	_____ %

TOTAL = 100

TOTAL = 100

P.6. Indiqui la principal dificultat amb què es troba per assistir a activitats de formació permanent: (Triï només una resposta):

- 1. Dificultats econòmiques
- 2. Ocupacions i responsabilitats familiars
- 3. No poder desatendre el treball

P.7. Indiqui el principal problema amb què es troba, en l'oferta d'activitats, per millorar la seva formació permanent: (Triï només una resposta):

- 1. Escassa existència d'activitats amb rigor científic promogudes pels òrgans federatius
- 2. Escassa adaptació de les activitats de caire científic a les necessitats dels entrenadors
- 3. Activitats excessivament estereotipades (similars, monòtones, repetició de continguts)
- 4. Activitats poc motivants
- 5. Nombre insuficient d'activitats d'aplicació pràctica.

Anàlisi de les dades

Per al tractament de les **dades quantitatives** vam efectuar una **anàlisi estadística descriptiva correlacional**.

Per al **tractament** de les **dades qualitatives** provinents de les **entrevistes**, realitzades a una selecció de subjectes corresponents a la població estudiada (els entrenadors espanyols de tennis d'alta competició), vam aplicar el procediment d'**anàlisi de contingut**, i vam seguir com a **metodologia de l'anàlisi de les dades** un total de cinc fases. La primera d'aquestes fases va consistir en la localització i codificació de cada categoria en cada una de les entrevistes. Durant la segona fase es va procedir al reajustament del romanent de dades, per tal de, en la tercera fase, delimitar i subratllar els fragments textuais de cada entrevistat en cada una de les categories. En la quarta fase es va realitzar l'agrupament dels fragments textuais de cada entrevistat en cada una de les categories. Finalment, en la cinquena fase vam sintetitzar l'agrupament realitzat a la fase anterior.

Resultats

Presentem en aquest apartat les dades obtingudes mitjançant els qüestionaris; aquesta anàlisi s'efectua de forma encruada amb les dades qualitatives, emprant, per a aquestes, evidències documentals (extractes de transcripcions de les entrevistes). Així, no només considerem la informació numèrica (que per si sola ja es mostra molt important) sinó que, mitjançant l'estratègia de la triangulació, integrem a més a més informació qualitativa de les entrevistes, amb l'objecte d'enriquir i potenciar encara més l'anàlisi.

Situant-nos en el domini de la formació permanent dels entrenadors espanyols de tennis d'alta competició, assenyalem en primer lloc que, a més a més de creure que no resulta necessari un bon nivell de joc per ser entrenador d'alta competició, els entrenadors sí que consideren beneficiós el fet d'haver entrenat en les etapes de pre-tennis, iniciació, perfec-

cionament i competició, abans de passar a l'alta competició, perquè això proporciona un seguit d'experiències i possibilita que el tennis es contempli de forma més global.

Participació en activitats de formació permanent

Examinant l'opinió dels entrenadors sobre la seva participació en activitats de formació permanent, i respecte de la qualitat de la formació permanent oferta, els entrenadors es mostren força crítics, atès que el 75% opina que la formació oferta és millorable o molt millorable. D'una altra banda, el grau de participació en activitats de formació permanent dels entrenadors es mostra majoritàriament (70%) escàs o molt escàs.

Activitats de tipus teòric

Encara que les dades es troben condicionades per la seva gran variabilitat, observem, segons mostra la *taula 3*, que gairebé la meitat dels professors (47%) que els han impartit activitats de formació permanent són professors de l'Escola Nacional de Mestratge de Tennis o de la Federació Internacional, seguits d'entrenadors de tennis amb àmplia experiència en l'alta competició (29%), i com reflecteixen igualment les entrevistes: *"Crec que a més a més dels que s'han dedicat a la formació individual, a anar estudiant i avançant, també cal comptar amb l'experiència i, per tant, haurien de tenir cabuda totes les persones que han tingut una experiència i l'han viscuda"* (Entrenador 1).

En relació amb la recepció del coneixement (*Taula 4*), la valoració general

■ Taula 3.

Distribució en percentatges del perfil professional de les persones que els han impartit activitats de formació permanent

VARIABLES	$\bar{x}$	σ
Professors de Facultats de CC de l'Esport o INEF amb docència en tennis	16 %	16,67
Professors de la via federativa	47 %	20,74
Entrenadors de tennis amb àmplia experiència pràctica a l'alta competició	29 %	24,37
Dirigents de la via federativa	8 %	11,63

■ Taula 4.

Distribució de l'ús dels mitjans formatius per a la recepció de coneixement.

VARIABLES	$\bar{x}$	σ
Assistència a partits "en viu"	4,60	,60
Veure partits televisats	3,65	1,23
Anàlisi de partits en vídeo	2,70	1,13
Observació d'entrenadors experts durant l'entrenament	3,35	1,27
Observació de jugadors en competició	4,65	,49
Lectura d'articles de revistes especialitzades	2,45	1,05
Lectura de llibres especialitzats	2,40	1,14
Ús de CD ROMS especialitzats	1,80	,95
Ús d'"Internet"	2,15	1,09
Assistència a congressos, cursos i <i>clínics</i> de formació	2,25	1,07
Investigació individual	2,75	1,25
$\bar{X}$ i σ conjunta	2,98	1,02

■ **TAULA 5.**
Distribució de l'ús dels mitjans formatius per a l'intercanvi de coneixement.

VARIABLES	$\bar{x}$	σ
Investigació en grup	2,40	1,14
Converses i discussions amb altres entrenadors "en viu"	4,25	,85
Converses i discussions entre entrenadors per "Internet" (xat)	1,85	1,23
Converses i discussions amb els meus ajudants	3,60	1,31
Participació en seminaris permanents o grups de treball	1,65	,88
Realització de Màster en tennis d'alt rendiment	1,30	,80
Participació en tallers d'aprenentatge pràctic	1,35	,75
Participació en taules rodones i debats	2,15	1,14
Afiliació a una associació d'entrenadors	1,60	,88
$\bar{X}$ i σ conjunta	2,23	1,00

■ **TAULA 6.**
Distribució ideal en percentatges del perfil professional de les persones que han d'impartir activitats de formació permanent.

VARIABLES	$\bar{x}$	σ
Professors de Facultats de CC de l'Esport o INEF amb docència en tennis	27 %	13,31
Professors de la via federativa	26 %	14,65
Entrenadors de tennis amb àmplia experiència pràctica a l'alta competició	38 %	18,50
Dirigents de la via federativa	9 %	10,50

■ **TAULA 7.**
Distribució de la importància que concedeixen als mitjans formatius per a la recepció de coneixement.

VARIABLES	$\bar{x}$	σ
Assistència a partits "en viu"	4,70	,57
Veure de partits televisats	4,10	,79
Anàlisi de partits en vídeo	4,00	,79
Observació d'entrenadors experts durant l'entrenament	4,20	1,06
Observació de jugadors en competició	4,70	,47
Lectura d'articles de revistes especialitzades	3,20	1,01
Lectura de llibres especialitzats	2,95	1,10
Ús de CD ROMS especialitzats	2,35	1,04
Ús d'Internet"	2,55	1,19
Assistència a congressos, cursos i <i>clínics</i> de formació	3,10	1,17
Investigació individual	3,30	,98
$\bar{X}$ i σ conjunta	3,55	,92

queda difuminada (2,98) perquè es contraresta el gran ús que fan de l'observació de jugadors en competició (4,65) i de l'assistència a partits "en viu" (4,60) amb el poc ús que fan dels mitjans més teòrics, com ara la lectura de documents; els mitjans menys valorats són (1,80) l'ús de CD ROMS especialitzats i l'ús d'"Internet" (2,15). Ells ho expressen en els termes que segueixen: "Quan parlem d'alta competició, tu estàs en torneigs i rebent constantment informació procedent d'altres jugadors i entrenadors, veus com entrena aquest, veus com entrena l'altre. Sincerament, ni em miro Internet. Per què li he d'enviar un e-mail a un altre entrenador, si prendrem cafè plegats molts vespres?" (Entrenador 5).

La valoració general que ofereixen els entrenadors sobre les activitats formatives realitzades per intercanviar coneixement (Taula 5) és força baixa (2,23). Aquest fet es produeix perquè aquests professionals només acostumen a intercanviar coneixements amb altres entrenadors "en viu" (4,25) i amb els seus ajudants (3,60), mentre que la resta d'opcions es troben infrutilitzades, com podem comprovar també a les entrevistes: "Entre els entrenadors professionals això es fa contínuament, perquè quan viatgen es reuneixen constantment i les converses sempre giren al voltant del tennis" (Entrenador 1).

En relació amb l'ús dels mitjans formatius per a l'autoanàlisi, el que sí que sembla clar és que força sovint (4,30) els entrenadors reflexionen sobre la pròpia experiència.

Activitats de tipus pràctic

Oferim, tot seguit, la valoració aportada pels entrenadors sobre les activitats formatives que realitzen en pista.

Atenent a l'ús dels mitjans formatius per a l'entrenament de jugadors aliens, s'observa que l'entrenament de jugadors aliens no es descobreix com una pràctica gaire utilitzada (2,80) entre els entrenadors a l'hora de continuar formant-se.

D'una altra banda, per continuar la seva formació, els entrenadors recorren a l'entrenament i competició propis d'una manera habitual, encara que no amb excessiva freqüència (3,25).

Valoració de la importància i oferta de les activitats de formació permanent

Un cop examinat l'ús que els entrenadors fan dels diferents mitjans formatius, vegem ara quina importància els concedeixen. Tractarem, doncs, de respondre als aspectes que caldria tenir en compte a l'hora de seleccionar el tipus d'activitats.

Activitats de tipus teòric

Igual com en la categoria anterior, anirem veient quina importància els mereix cadascuna de les activitats formatives de tipus teòric que han realitzat o poden realitzar.

A la vista de la *taula 6*, la situació ideal per a ells seria que els entrenadors amb gran experiència impartissin més activitats, igual com professors de Facultats de CC de l'Esport o INEF, tot completant la tasca dels professors de l'Escola Nacional de Mestratge de tennis: "Crec que caldria tenir en compte molts jugadors que han estat professionals tota la vida i a partir d'aquests tenir un equip on es vagin complementant tots" (Entrenador 4).

Comparant les dades relatives a la importància concedida, amb l'opinió que van oferir sobre l'ús que feien d'aquests mateixos mitjans formatius (*Taula 7*), hem d'assenyalar que continuen valorant en més gran mesura l'assistència a partits "en viu" i l'observació de jugadors en competició (4,70 per a totes dues). La diferència es troba en els altres mitjans, que si abans eren utilitzats escassament, ara revesteixen una importància moderada, cosa que fa que la valoració general sigui acceptable (3,55).

Es manté la tendència indicada a la *taula 8*, és a dir, coincideixen l'ús i la importància en les activitats més valorades, com ara les converses i discussions amb altres entrenadors "en viu", i amb els seus ajudants (4,45 i 4,10, respectivament). Els entrenadors tornen també a valorar una mica més la importància de les altres activitats en comparació amb l'ús que en fan, i en conseqüència, la mitjana general de les valoracions s'eleva a regular (3,14).

Respecte de la importància que concedeixen als mitjans formatius per a l'autoanàlisi, els entrenadors, com era d'esperar, a més a més de fer-ne un ús intens, també valoren en gran mesura la importància de la reflexió sobre la pròpia experiència. Concretament, en aquest cas, ús i importància presenten la mateixa valoració (4,30).

Activitats de tipus pràctic

Passem ara a avaluar, en la sèrie d'apartats que segueixen, les activitats de caràcter pràctic que porten a terme els entrenadors amb l'objectiu de continuar formant-se.

En relació amb la importància que concedeixen als mitjans formatius per a l'entrenament de jugadors aliens, de la regular

valoració presentada (3,35), es desprèn que no constitueix una actuació prioritària per als entrenadors el fet d'entrenar jugadors aliens.

D'una altra banda, i considerant la importància que concedeixen als mitjans formatius per a l'entrenament i competició propis, assenyalem que, per continuar formant-se, els entrenadors atorguen una certa importància (3,40) a l'entrenament i competició propis: "Crec que m'ajuda, perquè aleshores puc fer-li directament les demostracions jo mateix i no he de buscar un altre jugador bo perquè s'hi fixi, ni he de fer servir tant el vídeo" (Entrenador 6).

Dificultats per accedir a la formació permanent

Com continuem anotant més endavant, el principal problema amb què es troben els entrenadors per realitzar les activitats de formació permanent radica en l'absoluta manca de temps, atès que aquests tècnics viatgen durant 30-35 setmanes l'any i només disposen d'unes setmanes per dedicar al descans, a estar amb la família i a preparar el seu jugador a nivell tècnic i tàctic.

■ **TAULA 8.** Distribució de la importància que concedeixen als mitjans formatius per a l'intercanvi de coneixement.

VARIABLES	$\bar{X}$	σ
Investigació en grup	3,30	,98
Converses i discussions amb altres entrenadors "en viu"	4,45	,69
Converses i discussions entre entrenadors per Internet (xat)	2,05	1,39
Converses i discussions amb els meus ajudants	4,10	1,21
Participació en seminaris permanents o grups de treball	2,85	1,04
Realització de Màster en tennis d'alt rendiment	3,15	,93
Participació en tallers d'aprenentatge pràctic	2,35	,99
Participació en taules rodones i debats	3,30	,98
Afiliació a una associació d'entrenadors	2,75	1,16
$\bar{X}$ i σ conjunta	3,14	1,04

■ **TAULA 9.**

Distribució de la principal dificultat amb què es troben per assistir a activitats de formació permanent.

VARIABLES	$\bar{x}$	σ
Dificultats econòmiques	1	5 %
Ocupacions i responsabilitats familiars	0	0 %
No poder desatendre el treball	19	95 %

■ **TAULA 10.**

Distribució del principal problema que troben en l'oferta d'activitats.

VARIABLES	$\bar{x}$	σ
Escassa existència d'activitats científiques per via federativa	5	25 %
Escassa adaptació a les necessitats dels entrenadors	5	25 %
Activitats excessivament estereotipades	2	10 %
Activitats que motiven poc	4	20 %
Insuficient nombre d'activitats d'aplicació pràctica	4	20 %

Dificultats per a l'assistència a les activitats formatives

Segons els resultats de la *taula 9* i arran del comentari anterior: *"El temps és l'única dificultat. És molt difícil, mentre tu viatgis amb gent d'elit, és molt difícil, perquè el circuit no et permet d'estar dues setmanes a casa"* (Entrenador 2).

Dificultats per a l'aprofitament de les activitats formatives

No existeix un únic problema en l'oferta d'activitats, d'aquí ve que tots els que s'exposen a la *taula 10* presentin una major o menor incidència en la formació dels entrenadors.

Alternatives a la formació permanent existent en l'actualitat

En general, els entrenadors es decanten per reunir-se un cop o dos l'any, amb gent

qualificada i membres de l'Escola de Mestratge per participar en col·loquis. Una altra possibilitat és que els sigui remesa informació, a més a més de celebrar reunions amb els companys durant els torneigs, aprofitant les trobades per parlar de tennis.

Alternatives a les dificultats per accedir a la formació permanent

Bàsicament, els entrenadors plantegen tres alternatives: formació en les poques setmanes lliures, activitats més econòmiques i evitar desplaçaments: *"Doncs fer algunes jornades d'aquestes, amb gent d'alta competició, però curtes, quan s'acabessin els torneigs, al final d'any, que saps que hi ha un mes o unes setmanes"* (Ent. 4). O també: *"Crec que a l'Escola de Mestratge el que els agrada és fer els cursos, perquè ells es traslladen potser a*

Barcelona, i fer-ho durant uns dies determinats i unes hores determinades" (Entrenador 6).

Alternatives a l'oferta d'activitats de formació permanent

Les alternatives que apareixen més sovint es refereixen a la tramesa d'informació útil, cursos a distància, realitzar una sèrie d'exàmens o proporcionar-los un treball perquè puguin llegir en el temps lliure. Concretament, els entrenadors entrevistats suggereixen: *"Portar coses preparades, perquè hi ha força temps mort als torneigs. Individualment pots mirar-te textos, anar llegint, pots fer uns resums o una petita anàlisi. Unes pautes i tenir uns escrits, enviar més coses, però menys denses, menys informació, però més continuada. A més a més, probablement soparàs amb els companys o et trobaràs prenent alguna cosa al club, i així també es poden comentar aquestes coses"* (Entrenador 2).

Cal reflectir, finalment, una altra opinió dels entrenadors: *"Que ens passessin a nosaltres informació i aleshores contrastar-la amb ells i dir-los si es pot posar en pràctica, perquè, és clar, una cosa són els teòrics; a nivell de col·loqui, de debat, o que una persona faci una exposició sobre un estudi que hagi fet i que aleshores els entrenadors donem la nostra opinió"* (Entrenador 5).

Conclusions i propostes per a la formació permanent

Com a principals conclusions de l'estudi podem assenyalar, d'entrada, que els entrenadors espanyols de tennis d'alta competició presenten uns índexs molt baixos de participació en activitats de formació permanent, justificats per les exigències laborals que l'exercici professional els imposa.

El grau de participació en activitats de formació permanent dels entrenadors es revela majoritàriament escàs; aques-

ta participació es basa, gairebé exclusivament, en l'assistència a partits "en viu", converses i discussions amb altres entrenadors, i observació de jugadors de competició, tot plegat afegit a la reflexió sobre la pròpia experiència. Les dades obtingudes reflecteixen el poc temps de què disposen per a la realització de les activitats esmentades (el 95% dels entrenadors afirma que la principal dificultat per no trobar-se en actitud d'assistir a activitats de formació permanent obeeix al fet de no poder desatendre el seu treball). Igualment, consideren que els resulta més interessant la informació que poden proporcionar-los els seus mateixos companys entrenadors, informació que, a més a més de provenir de persones del seu mateix entorn professional, és més fàcil d'obtenir, perquè els entrenadors coincideixen en els torneigs.

D'una altra banda, l'oferta d'activitats de formació permanent s'evidencia clarament millorable, i s'hi constata, en primer lloc, la necessitat d'oferir un més gran nivell d'actualització científica en els continguts d'ensenyament, igual com instaurar una participació més multidisciplinària dels agents formatius.

Els entrenadors espanyols de tennis d'alta competició manifesten l'escassa qualitat de la formació permanent oferta. Estimem, en aquest sentit, que les activitats haurien d'incorporar un major grau d'actualització científica i una més gran participació d'altres sectors. La població estudiada considera que el factor que més dificulta la participació dels entrenadors en activitats de formació permanent el constitueix el poc temps de què disposen per fer-ho, així com la dificultat que comporta ajustar-se a un calendari predeterminat, atès que els entrenadors realitzen nombrosos viatges, durant 30 o 35 setmanes l'any, per participar en torneigs, i els seus viatges depenen dels resultats obtinguts. Totes aquestes circumstàncies suposen un alt grau d'incertesa a l'hora de conèixer la

disponibilitat dels entrenadors per a qualsevol altre acte que no sigui la mera competició.

Respecte de les propostes per millorar la formació permanent dels entrenadors espanyols de tennis d'alta competició, el nostre estudi planteja un seguit de qüestions centrades en la formació de l'entrenador de tennis d'alta competició a Espanya, que estimem que permeten d'expandir futures línies d'investigació. Aquestes qüestions poden quedar resumides en les consideracions específiques que segueixen:

- Investigar la formació permanent de l'entrenador de tennis a tots els nivells, i estudiar alternatives que coadjuvin a una millor formació i desenvolupament professional d'aquest col·lectiu.
- Estudiar propostes de formació on es conjuminin la formació inicial i la formació permanent de l'entrenador, per tal de poder planificar programes que tinguin continuïtat tot al llarg d'una sèrie d'anys, i no actuacions puntuals, com és tradicional.
- Insistir en l'estudi de propostes de formació, inicial i permanent, que utilitzin estratègies, com ara la reflexió i els grups de treball, i que incloguin entrenadors experts i inexperts.

Bibliografia

- Balaguer, I. (1996). Entrenament psicològic en un grup de competició femení de tennis. *Apunts. Educació Física i Esports* (44-45), 143-153.
- Contreras, O. R. (coord.) (2000). *La formación inicial y permanente del profesor de Educación Física. Actas del XVIII Congreso Nacional de Educación Física*. Vols. I y II. Cuenca: Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha (Colección Estudios).
- Del Villar, F. i Fuentes, J. P. (1999). Las destrezas docentes en la enseñanza del tenis. A J. P. Fuentes i altres, *Ense-*

ñanza y entrenamiento del tenis. Fundamentos didácticos y científicos (pp. 1-36). Cáceres: Universidad de Extremadura, Servicio de Publicaciones.

Delgado, M. Á. (1992). Orientaciones a seguir en la reflexión, en la acción y en la formación permanente del profesor de Educación Física. A AA. VV., *Estudios monográficos sobre las Ciencias de la Actividad Física y del Deporte. Anuario 91* (p. 111-122). Andalucía: COPLEF.

Fraile, A. (1993). *Un modelo de formación permanente para el profesorado de Educación Física*. Tesis doctoral. Universidad Nacional de Educación a Distancia, Facultad de Filosofía, Departamento de Teoría de la Educación y Pedagogía Social.

Fuentes, J. P. (2001). *Análisis de la formación y de los planteamientos didácticos del entrenador de tenis de alta competición en España*. Tesis doctoral. Universidad de Extremadura, Facultad de Ciencias del Deporte, Departamento Didáctica de la Expresión Musical, Plástica y Corporal.

Galiano, D., Escoda, J. i Pruna, R. (1996). Aspectes fisiològics del tennis. *Apunts. Educació Física i Esports* (44-45), 115-121.

Rodríguez, J. M. (1997). *Bases y Estrategias de Formación Permanente del Profesorado*. Huelva: Hergué.

Ruiz-Cotorro, A. (1996). Patología traumàtica del tennista. *Apunts. Educació Física i Esports* (44-45), 106-111.

Vaquero, M. C. (1996). Preparació física amb jugadores d'èlit. *Apunts. Educación Física y Deportes* (44-45), 174-182.

Viciano, J. (1996). *Evolución del conocimiento práctico de los profesores de Educación Física en un programa de formación permanente colaborativo*. Tesis doctoral. Universidad de Granada, Facultad de Ciencias de la Actividad Física y el Deporte, Departamento de Educación Física y Deportiva.